

Védd anyanyelvedet, s az megvéd téged

„A nyelvet védeni nem elég akadémiai osztály vagy társaság. Önvédelemként kellene gondoskodnia róla minden magyarnak... Ennek a kis nyelven vagyok a rabja, börtönöm s egyszersmind összes lehetőségem, mint apró csillagról a fényt, ragyogtatnom kell. Ragaszkodásom a megmaradásom. Csak általa tudok örülni és szenvedni, bűneimet is általa követem el. Bízom erejében és mindenkori megújulásában. De azt is tudom, ha baj van vele, velem is, országgal is baj lehet... De mesterségem anyagát is érzékenyen kell szeretnem benne. Belőle kell alkotnom, és újjá kell alakítanom a nyelvet magát is” – vallotta Ágh István költő, író, műfordító 1971-ben egy körkérdésre adott válaszában.

Talán sosem volt még annyira időszerű ez a megfogalmazás, mint manapság, amikor a tolakodó, idegen szavak, fogalmak dzsungelében élünk, amikor a tizenéves magyar gyerek hamarabb tanulja meg az angol, a német, a francia Kft.-k, vállalatok neveit, címeit, mint a Nemzeti Múzeumét, az Országos Széchényi Könyvtárét, amikor nem Toldi Miklós, nem Bánk bán, nem Lúdas Matyi, hanem Conan, a barbár ülteti a képernyő elé utódainkat (és minket).

A napokban egy tizenkét év körüli fiúcskától hallottam az alábbi beszámolót, aki budapesti utazásának élményeit osztotta meg barátaival: „Retúrra, intercitin húztunk Budapestre. Klasszi volt: a mamiék valami sterneket meg betzellereket nyaggattak, meg azt dumálták, hogy jót fogunk csopingolni. Én vókmeneztem, meg kólával préseltem a dszipszet...”

Pirultam és fájt anyanyelvünk meggyalázása. Elgondolkoztam: talán nem is a „kínálatban”, hanem a „befogadásban” kell keresni a korcsosodás okait?

A minap egy számítástechnikai szaküzletben jártam (már az is eredmény, hogy a harsogó angol cégtábla alatt, igaz, apró betűkkel, magyarul is fel van tüntetve a kereskedelmi egység neve), ahol megjegyeztem: „Úgy látom, nem hazai, hanem valamilyen nyugati érdekelt-ségű üzletbe tévedtem, mivel angolul van kiírva minden. Nem kellene feltüntetni magyarul is az áruk nevét?” „Ja, kérem – jött csipőből a válasz –,

aki haladni akar a korrall, és érdeklí a számítás-technika, tanuljon meg angolul!”

Itt jegyzem meg: Neumann János, a számítástechnika atyja forog a sírjában. Igaz, azt is elhanyagolták a felismerhetetlenségig.

Hogy is fogalmazott Apáczai Csere János a Magyar Encyclopaedia latin nyelvű előszavában:

„... a tanulmányokba belemerülve, különböző nemzeteknek hazai nyelven írott sokféle könyvére bukkanok, s ezeket állandó bámulattal forgatva és újraforgatva, megértem, mennyire nem csodálatos, hogy bennünket tudomány, tanultság dolgában felülmúlnak, hiszen minden szakot anyanyelvünkön olvasnak, hirdetnek, tanítanak és tanulnak. E szerencse jutván osztályrészekül... Nem kétséges az, hogy amely nemzet mindent idegen nyelveken keresztül kölcsönöz, végtelenül szerencsétlen és mindenkinél nyomorultabb. Evvel szemben: boldogok azok a népek, amelyeknek minden a saját kertjében terem.” Márpedig „a mi kertünkben” gazdag a termőtalaj, bőséges a termés (közben azon rágódunk, hogy a más rétje mindig zöldebb...).

Olvassuk csak a szavakat: **szülőföld, édesanya, jégvirágos honvágy, csacsogva surranó hegyi csermely csobban**... ugye milyen szép?

Gondoljunk csak arra, nyelvünk több mint harmincféleképpen fejezi ki a mozgást. Vagy arra, hogy az olyan „hétköznapi” jelenséget, mint az eső, hány igével párosít: **esik, csepereg, szimog, szemerkél, szemereg, szemetel, hull, ömlik, zuhog, szakad** – hogy csak néhányat említsek.

E szavakban jelen van történelmünk, lelkivilágunk, bennük vannak hegyeink, folyóink, pusztáink, átlagon felüli egyéni kultúránk...

Hogyan is fogalmazott Krúdy Gyula Felhők című vallomásában?

„...Bár nem beszélünk manapság az Árpádok nyelvén, de megértenénk egymást, ha egy lovas vitéz életre ébredne a nyírségi homokbuckák alatt régi sírjában. Tudnánk felelni Mátyás királynak, halottaiból felébredve az utat tudakolná Buda felé. A Rákóczy korabeli kurucokkal elmulatoznánk, ha egy hegyaljai pincében kilépnének a falból.

Kis forrásból eredő folyó a nyelvünk, táltosok és hittérítők a Don mellől jött harci fejedelmek és furulyázó pásztornépek szavából keletkezett. Szerelmes költők és névtelen történetírók tollán és

lantján át jöttek az új magyar szavak, mint korai ősszel elszállnak a virágok pelyhei a hegytetőkről, elgurul az őserdei makk, útra kél a pókháló. Az első költők leszedgették a süvegjük mellől a pókhálót, és a szép magyar szavakat szőtték a puszták felett a lebegő virágpelyhekből. A névtelen jegyzők a tölgyfák lehullott gyümölcsét szedegették össze.

Fegyverkovácsok munkája közben, harci ménék legeltetése alatt, a holdfénynél éneklő pogány asszonyok dalolásából született a magyar nyelv. A csodaszarvas rázta le agancsával az erdő ékszereit, a piros bogycát, hogy szép magyar szavak legyenek belőlük. A Tiszán, sötét éjjelen, egy adagoló halászegény meglepett szívéből pattant fel egy új szerelmes szó, mint a hóvirág. És az Árpád-királyok sirboltjaira új magyar szavakat véstek. Az igricék nyelve sok viszontagságon ment keresztül, amíg mai ékességeihez jutott.

A magyar nyelv a Tiszához hasonló kanyarulatokkal vándorolt útján. Növekedett, szélesedett, gyarapodott. Kis mécsék égtek, amelyek világánál költők hajoltak a pergamen felé, és ötvösök módjára csiszolták a nyelv ékköveit. Tudósok, írók támadtak, és a kolostor nyárfasorában hátrafont kézzel sétálgató tudós szerzetes már nem gondolkozik Tacitus nyelvén...

Még egyet, még kettőt kellett csak aludni, hogy egy szalontai parasztfiú megtanulja a betűvetést. És a Kunságban egy éjszaka üstökös álljon meg a mészárosék háza felett, midőn Petrovicsné, született Hruz Mária vajúdott a szalmafedél alatt...

Nem kell bántani drága, árva gyermekből királyfivá növekedett magyar nyelvünket. Őt már senki sem veheti el tőlünk. Amint a múltunk, a legsajátosabb nemzeti múltunk is a miénk marad, bármi történjék.

Beszédünk egyedülálló szépségét, gazdagságát azok is megcsodálták, akik jól ismerve nyelvünket, külső szemlélőként formáltak róla véleményt. Csak egyetlen példa. Sir John Bowring (1792-1872) neves angol politikus, műfordító, aki megtanult magyarul (is), az 1830-ban megjelent Poetry of the Magyars (A magyarok költészete) című antológiájának előszavában többek közt ezt írta:

„Az angol büszke lehet arra, hogy nyelve magában hordozza az emberiség történetét. Eredete kimutatható, láthatóvá tehető benne az idegen rétegek, amelyeket a különböző népekkel való érintkezések során olvasztott magába.

Ellenben a magyar olyan, mint az egyetlen darabból álló terméskő, amin az idő viharai még csak karcolást sem ejtettek. Nem naptár ez, amely a korok változásaihoz alkalmazkodik. De nincs is szükség erre; nem vesz kölcsön, nem ad senkinek, se nem is vesz el senkitől. Ez a nyelv legrégebb és legdicőségesebb emlékműve a nemzeti önállóságnak és szellemi függetlenségnek...” (Grétsy László nyomán).

E „születési bizonyítványhoz” nem illik az egyre elharapódzó szleng, az alpári megfogalmazás, köznyelvünk (helyel-közzel hivatalos) csonkítása, idegen szavak, fogalmak bálványozása. Grétsy László bizony lassan fog haladni a nem kívánt szavak gyomlálásával, mivel egyre gyakrabban kell megállnia, hogy a magyar trikolor színére fesse az egyre szaporodó idegen nyelvű cégtáblákat és reklámokat. Ő is tudja: a kardszárnyú delfin, az óceán legkegyetlenebb ragadozója úgy végzi ki áldozatát, hogy előbb kiharapja a nyelvét. . .

Aggodalomra (illetve maximális odafigyelésre!) ad okot anyanyelvünk helyzete és állapota az elrabolt, elidegenített területeken, ahol a sovíniszta pártok és a nárcizmusban szenvedő vezetők kimondott vagy kimondatlan programja (és tevékenysége) az éppen aktuális kormány néma és rövidlátó asszisztálásával a magyar kisebbség beolvasztását tűzte (tűzi) ki célul, aminek kezdetét és folytatását a nyelv elsorvasztásában, majd kiiktatásában látja.

„A magyar anyanyelv helyzete sohasem volt rózsás, de esélyei az utóbbi időben mintha tovább romlanának” - fogalmaz Borbándi Gyula (Nyelvünk és Kultúránk, 2004/6, Megmaradni a magyar nyelvben és kultúrában) mélyenszántó írásában, melyben a nyugati magyarság anyanyelvének helyzetéről, gondjairól fest reális és aggodalmat keltő képet.

Ezernyi veszély leselkedik a magyar nyelvre, és ezekre hívták fel a figyelmet a 39. Tokaji Írótábor napjaiban olyan ismert apostolai a nyelvnek, mint Görömbei András, Vetési László irodalomtörténész-professzorok, Iancu Laura, L. Simon László, Oláh János, Mezey Katalin írók és költők mintegy visszhangoztatva Reményik Sándor igéjét: Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek, /Vigyázzatok: a nyelv ma szent

kegyhely,/Ki borát issza: ÉLET borát issza, /Előre néz s csak néha-néha vissza –, /S a kelyhet többé nem engedi el.

De nem kell a „szomszédba” mennünk, hogy megértjük, értékeljük anyanyelvünk nagyszerűségét. Vessük emlékezetünkbe napi „használatként” szellemi életünk nagyjainak örökértékű gondolatait:

Széchenyi István: *„Senki ember ne akarja megváltoztatni vagy éppen elpusztítani egy nemzet nyelvét – olyan ez, mint a zománc, mely a fogat burkolja.”*

Kazinczy Ferenc: *„... a nyelv a nemzeti léleknek mind igen szép képe, mind hív fenntartója s ébresztője.”*

Fekete Gyula: *„Szülőföld az anyanyelv is.”*

Móricz Zsigmond mondotta volt 1929-ben Tiszacsécsén:

„Íme itt állunk és beszélünk ezen a gyönyörűségezen zengő magyar nyelven. Egy olyan nyelven, amely sehol az egész világon nincs, csak itt, ebben a kicsiny tündéerkertben.”

Kodály Zoltán: *„Semmi sem jellemző annyira a nyelvre, mint sajátos hangzása. Olyan ez mint a virág illata, a bor zamata, a zománc, az opál tüze. Megismerni róla a nyelvet már messziről, mikor a szót még nem is értjük.”*

László Gyula: *„... a magyar nyelv remekmű, olyan kincs, mint a legnagyobb emberi szellemek alkotta alkotások..., hogy szüleitek nyelvén érintkeztek, az nem csak a szülők ragaszkodása óhazai múltjukhoz, amelyet gyermekeikben folytatni akarnak, hanem ezzel a nyelvvel műalkotássá váltok magatok is.”*

Sütő András: *„... a nyelv olyan fiam, mint az asszony: elhervad, ha nem szeretik.”*

Vári Fábíán László: *„Eleitől fogva/génjeinkben hordva;/anyaország, anyaöl,/anyatej, anyanyelv./Mienk vagy!/Beszélünk fuldokolva,/ha fakad a sírás,/ha harsan az elv.”*

Az anyanyelv tisztaságának megőrzése mindannyiunk napi feladata, mert az anyanyelvünk beteg. A vírushordozók mi vagyunk, s ha nem figyelünk oda, a betegség jóvátehetetlen károkat okoz. Gyakorló orvosként tapasztalatból mondom: a megelőzés sokkal hatásosabb, mint a kezelés. A ránk hagyott Kazinczy-, Arany-, Illyés-, Márai-védőoltások a leghatásosabb ellenszerek, amelyek erősítik ellenálló képességünket és növelik mindannyiunk önbecsülését.